

årgång 20 • nr 2- 2007

nattvakan

Nattvakan

utges av Hudiksvallregionens fågelklubb (HFK).
Tidningen utkommer med två nummer årligen
och erhålles av samtliga medlemmar i HFK.
Årsavgiften för medlemskap är för närvarande
80 kronor och insättes på pg. 88 94 30-5.

Hudiksvallsregionens fågelklubb

är lokalklubb till Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (GLOF). Medlemskap i HFK är dock oberoende av medlemskap i GLOF. HFK:s verksamhetsområde utgörs av Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.

Lokalklubben har till syfte att samlar och stimulera intresset för fågelfaunan och skyddet av fågelmiljön i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. Dessutom skall föreningen verka för att sprida kunskap i fågel frågor genom kursverksamhet och exkursioner. Föreningen skall vara ett forum där medlemmarna inspirerar och informerar varandra. En viktig uppgift för föreningen är att vara drivande i vissa frågor med anknytning till fågelskydd.

Styrelse

Ordförande: Mats Sundkvist, Båtmansvägen 6

824 40 Hudiksvall, Tel. 0650-167 29

Vice ordförande: Kristina Sjöström, Välsta 62

824 94 Hudiksvall, Tel. 0650-74 30 87

Sekreterare: Karin Svensson, Blockvägen 16 F

824 34 Hudiksvall, Tel. 0650-175 37

Kassör: Lars-Göran Lindström, Slåttervägen 13

824 40 Hudiksvall, Tel. 0650-141 21

Övrig ledamot: Jonas Lind, Blockvägen 9

824 34 Hudiksvall, Tel. 0650-159 19

Suppleant: Bo Fagerström, Dalgatan 10

824 42 Hudiksvall, Tel. 0650-59 51 58

Suppleant: Niclas Vallin, Bergevägen 9

820 77 Gnarp, Tel. 0652-141 20

Följ med HFK på exkursion

Hudiksvallsregionens fågelklubb har ett digert utflyktsprogram under alla årstider.

Tryckt av:
S-tryck
Skutskär

Sett i markerna

Våren - sommaren 2007

Mats Axbrink

VÅREN OCH SOMMAREN karaktäriserades av ovanligt många rara arter för våra trakter.

I slutet av april och början av maj rastade mycket stora mängder sångsvan vid bland annat Nylandet men det var dock vid Skesta, Gnarp som den ovanliga mindre sångsvanen hittades. Ringtrast uppträdde rekordartat i mitten av april med minst åtta olika observerade fåglar. De riktigt ovanliga fåglarna i april var annars jaktfalk vid Borka och vitnäbbad islom vid Korsholmsudden, medan de två smådoppingar som dök upp vid Tunasjön (flyttade senare till Ullsättjärnen) och Övre Dösjön kanske inte är så ovanliga längre.

Fortsättning sidan 13

INNEHÅLL NR 2 - 07

Sett i markerna
våren och sommaren 2007 3
Mats Axbrink

Nattsångare 4
Lars Göran Lindström

Skägges i
Hudiksvalls kommun 8
Lars Göran Lindström

Dvärgmås 10
Lars Göran Lindström

Fågelkryss 14
Jonas Lind

Program höst-vinter 15

Vinterfåglar inpå knuten 17

Gran 18
Karin Svensson

Kyrksjön 23
Karin Svensson

Foto på framsidan. Hane svart rödstjärt i det häckande paret vid Håstaholmen, juli 2007. Lars Göran Lindström.

Foto på denna sida. Smådoppingen som höll till i Ullsätterstjärn våren 2007. Lars Göran Lindström

Foto på baksidan. Trädkrypare, Hudiksvall, maj 2007. Lars Göran Lindström

Nattsångare

Lars Göran Lindström

Några av de sista arterna som kommer under våren är de så kallade nattsångarna. Gemensamt är att de alla är nattaktiva, det vill säga att de sjunger mest under dygnets mörka timmar. Fyra arter är någorlunda årliga hos oss, flodsångare, gräshoppsångare, busksångare och kärresångare.

EN AV ÅRETS HÖJDPUNKTER, som fågelskådare, är lyssnandet efter nattsångare i början av juni. Tänk att en ljum försommarekväll få lyssna endera till gräshoppsångarens monotona läte eller som kontrast, kärresångarens otroliga sångkonst med en massa härmande av både inhemska och för oss främmande Afrikanska arter.

Flodsångare och gräshoppsångare tillhör släktet *Locustella*. Typiskt för deras sång är det monotona upprepadet av samma toner medan kärre- och busksångare hör till släktet *Acrocephalus* där flera av arterna har en mycket varierad sång med inslag av härmande läten.

Det är varje år lika svårt att veta var man

kan hitta en nattsångare. Det verkar vara mest en slump i vilket snår eller i vilken buske som någon av arterna slår ned. Några ställen som Reffelmansviken och Jättendalsjön, har dock under årens lopp attraherat både kärrsångare, busksångare och gräshopp-sångare ett flertal gånger.

Gräshopp-sångare

Häcker i öppna mark i låg vegetation, bland högt gräs och örter med spridda buskar ofta efter åkanter. Är mycket svårsedd för den håller sig väl dold och kilar som en mus i gräset. Sången är egenartad, ett insektsartat, mekaniskt torrt ringande ljud, som går på en minut eller mer och håller på nästan oavbrutet hela natten. Ljudet kan liknas vid en ringklocka med dämpad kläpp. Ljudet verkar att till- och avta i styrka för fågeln vrider kontinuerligt på sig. Gräshopp-sångaren anländer till våra trakter under andra hälften av maj och sången kan höras till slutet av juni. Häcker sporadiskt hos oss. Varje år brukar 5-20 individer höras i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. I år blev det nio stycken (1 ex Sunnfjärden, Rogsta, 1 ex Fiskeby, 1 ex Änga, Enånger, 1 ex Blästatjärnen, Rogsta, 1 ex Morasjön, Delsbo, 1 ex Mellanfjärden, 2 ex Jättendal)

Flodsångare

Hittas bäst i fuktig lövsly längs åar och i kärrkanter, kan trivas i mindre bestånd av tät och skuggig sank skog. Även flodsångaren är mycket skygg och svårsedd. Sången är ett märkligt maskinaktigt skyttlande som håller på från skymning till morgontimmarna med blott korta pauser. Ljudet kan liknas vid en kraftig symaskin. Mindre talrik hos oss än gräshopp-sångaren och häckar som närmast i de baltiska staterna och i södra Finland. Varje år brukar mellan noll och fem individer gästa våra två kommuner. I år blev det fyra (1 ex Njutångers kyrka, 1 ex Änga,

Enånger, 1 ex Fläcka, Enånger, 1 ex Åkne, Gnarp).

Kärrsångare

Häcker i frodig örtvegetation, gärna i fuktiga bestånd av älgört och brännässla, ofta intill diken eller sankmark. Har diskreta vagnar och är därför svårsedd. Kärrsångaren är mycket lik rörsångaren och skiljs bäst från denna på häckningsbiotop och sång. Är den nattsångare som tillsammans med gräshopp-sångaren är talrikast hos oss och den häckar även sporadiskt här. Sången, som hörs mest från mörkrets inbrott fram till gryningen, består av ett nästan oavbrutet flöde av svirrande, skärrande, visslande och knäppande toner i ett rasande snabbt tempo. Sången består egentligen nästan uteslutande av skickliga härmningar (blåmes, grönfink, koltrast, bofink, skata, ladusval, biätare, vaktel och så vidare). Tempot växlar, långsamma passager med upprepningar kan ibland förväxlas med busksångare, med snart ökas farten igen. Ett antal mellan fem och femton individer är vanligt i våra två kommuner. I år 10 stycken sjungande (1 ex Västerfjärden, Näs-viken, 1 ex Delsbo kyrka, 2 ex , trolig häckning, Gammelbansvägen, Hudiksvall, 1 ex Haddäng, Gnarp, 1 ex Sörfjärden, Gnarp, 1 ex Mellanfjärden, 1 ex Jättendal)

Busksångare

Hittas bäst i busksly i öppna marker, i igenväxta gläntor i lövskog och i buskar längs åkanter. Vill ha frodig örtvegetation men dras inte till vass eller sank mark. Är den av nattsångarna som är sällsyntast hos oss, häckar närmast i sydöstra Finland. Liknar rör- och kärrsångare och är som dessa svårsedd. Sången har ofta inslag av skickliga härmningar som upprepas i lugn takt 3-5 gånger. Noll till fem fåglar brukar besöka oss men i år hela fyra stycken (2 ex Delsbo kyrka, 1 ex Reffelmansviken, 1 ex Haddäng, Gnarp)

Flodsångaren i Åkne, Gnarp juni 2007. Foto: Lars G Lindström.

Busksångaren på Reffelmansviken juni 2007. Foto: Lars G Lindström.

En av de två gräshoppsångarna i Jättendal juni 2007. Foto: Lars G Lindström.

Till vänster en av kärresångarna på Gammelbansvägen. Till höger en av gräshoppsångarna i Jättendal juni 2007. Foto: Lars G Lindström.

Hane av skäggmese. Hålsjövikens mars 2007. Foto: Lars G Lindström.

Skäggmese

i Hudiksvall kommun

Lars G Lindström

DEN 21/3 HITTADE JONAS LINDH TVÅ HANAR och en hona av skäggmese i Hålsjövikens, Norrbo, det första fyndet för Hudiksvalls kommun av arten. De närmaste dagarna visade fåglarna upp sig i vassarna runt viken. Ibland var de lätta att hitta medan de andra dagar var betydligt mer svårfunna. Flera av fågelklubbens medlemmar fick se de vackra och hos oss udda fåglarna.

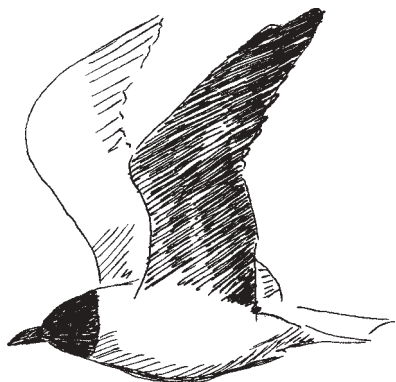
Skäggmesen är en sentida invandrare i Sverige. Den fick först fäste i stor skala i Tåkern, Östergötland på 1970-talet, sedan spreds den till andra lokaler främst i södra och mellersta Sverige. Skäggmesen är främst en stannfågel, men företar sporadiska bortflyttningar under hösten, vilka börjar med så kallad ”högflygning” över häcksjön i tät flock och under stor upphetsning. De som

stannar kvar drabbas hårt av kalla vintrar och flera sådana i följd kan i stort sett utreda ett bestånd helt.

I Hälsingland upptäcktes de första skäggesarna, sju stycken i Ålsjön, Söderhamn, i mars 1992. Även året efter fanns det skägges i Ålsjön, 15 fåglar observerades. Sedan dröjde det till 1998 innan nästa observation gjordes men då kunde en häckning konstateras och hela 30 exemplar sågs, även det i Ålsjön. År 2000 sågs fyra individer vid Stenö, Söderhamn och året efter kom den första observationen utanför Söderhamns kommun när en häckning kunde konstateras i Kyrkbyttjärn, Kilafors. Nästa observation gjordes åter i Ålsjön 2002, då tre exemplar uppehöll sig i de vida vassarna. Granskärs våtmark, Söderhamn besöktes av tre skäggesar 2006 och så kom då äntligen det första fyndet i Hudiksvalls kommun 2007.

Hona av skägges. Hålsjöviken mars 2007. Foto: Lars G Lindström.

Dvärgmås

Lars G Lindström

NU I SOMRAS KOM JAG FÖR FÖRSTA GÅNGEN i riktigt närkontakt med den minsta av våra måsar, dvärgmåsen. Jag har sett dvärgmåsar på sträck mot norr och häckande fåglar i Hålsjöviken men aldrig tagit mig riktigt tid till att studera dessa läckra fåglar på närhåll.

I Norrbotten finns häckande dvärgmåsar på ett flertal ställen, både vid kusten och i inlandet. Många av havsvikarna mellan Piteå och Kalix hyser häckande fåglar.

För två år sedan var jag till Persöfjärden, som ligger nordost om Luleå och letade efter dvärgmås. Jag såg några på håll men alldeles för långt bort för att kunna ta några bra bilder av fåglarna.

Nu i somras, närmare bestämt från den elfte juli och drygt två veckor framåt var jag som vanligt i svärföräldrarnas stuga mellan Kalix och Haparanda.

En dag tog jag en cykeltur till Båtskärsnäs

där det ett par veckor tidigare setts över 30 dvärgmåsar. På långt håll, ut över havet, såg jag två födosökande dvärgmåsar, men det var ingen ide att ens försöka att fotografera dessa då avståndet var alldeles för långt.

På hemvägen tog jag en sväng förbi ett sedan länge nedlagt sågverk, Axelsvik. Ganska snart såg jag några dvärgmåsar på karaktéristiskt sätt flyga lågt över vattnet och jaga insekter. De vände bara cirka 100 meter från där jag satt och kom med viss regelbundenhet tillbaka.

För att komma närmare flyttade jag mig cirka 500 meter längre västerut efter stranden.

När jag åter kom ner till vattnet hade jag perfekt läge för att både observera dvärgmåsar och även kunna fotografera dessa på hyfsat nära håll.

Det visade sig att det var två måsar som flög fram och tillbaka på en sträcka på cirka 400 meter efter stranden, så jag fick ypperliga tillfällen att njuta av dvärgmåsens otroliga flygkonster när den jagade insekter ovanför vattenytan.

Både denna dag och ytterligare två dagar efteråt visade sig dvärgmåsar från sin allra bästa sida och det var mycket facinerande att beskåda deras flygkonster. Den fjärde dagen som jag var dit var det plötsligt alldeles tomt på den lilla måsen. Jag fick dock de bilder som jag var ute efter som ni kan se på nästa sida.

Dvärgmåsen häckar oftast i mindre kolonier i sötvattenträsk, men kan också häcka efter kusten längst i norr där salthalten i vattnet är mycket låg. Födan består ofta av smådjur som den snappar från vattenytan eller svärmande insekter i luften.

Dvärgmåsen är den mest utpräglade insektsätaren bland måsar men kan även som både skratt- och fiskmås plocka mask på åkrar och ängar. En mycket trivsamt fågel som flyger nästan lika graciöst som en tärna.

TORNSEGLARE

En kväll i juli

i radhusträdgården. Bakom husen mot norr en blåsvart vägg av åskmoln. Luften står nästan stilla, som i väntan på en urladdning. Plötsligt är dom där: tio, femton, ja kanske tjugo tornseglare. Susar fram lågt, dyker ner strax över våra huvuden. Man hör vingsuset, känner nästan vibrationerna i luften. Om och

om igen kommer dom tillbaka, cirklar runt i hög fart, svisch, svisch!

Man sitter stum.

Kommer så att tänka på en dikt av Bengt Anderberg:

”Se den klara

kvällen full av svalor:

pilsnabbt genom träden glida
skyttlarna till nattens väv”

Vackrare kan det väl inte sägas.

A. Jonsson

Bildkälla: Fågelguiden sid. 219.

Citat ur ”Fåglar” 1946

(På den tiden kallades ju tornseglare ännu för svalor)

En röd glada kunde i augusti beskådas av några av fågelklubbens medlemmar. Den kunde ses under två dagar en bit från Hedvigsfors innan den drog iväg åt sydost efter Svågans dalgång. Foto: Lars G Lindström (inte fågeln från Hedvigsfors).

Fortsättning från sidan 3

Maj inleddes med två mycket ovanliga arter. En vitnackad svärta passerade vid Korsholmsudden den 1 maj och samtidigt upptäcktes en sångare på Storön, Forsa som blev omdiskuterad men som sannolikt var en iberisk gransångare, en art som bara setts några få gånger tidigare i Sverige. En vecka in i maj upptäcktes en vacker härfågel vid Kalvhaga, Näsviken som även tillfälligt hördes spela sitt "po-po-po". Trots periodens många sällsyntheter måste dock den flock om hela 55 fjällpipare som sågs vid Högs kyrka i mitten av maj betecknas som fyndet med stort F. En av de största flockar som någonsin setts i Sverige!

I slutet av maj och början av juni dök det upp en hel del så kallade försommarrariteter. Mindre flugsnappare hittades på minst fyra ställen och en vit stork sågs på kvällen den sista maj. Två rördrommar hördes också, dels, liksom ifjol, i Jättendalsjön, dels i Kyrksjön, Forsa. Det blev för övrigt en riktigt trevlig nattsångarsommar med fynd av minst fyra busksångare, åtskilliga flodsångare, rekordmånga vaktlar och flera kornknarrar och nattskärror. En trastsångare hördes också, men på Vitörarna, det vill säga ingen nattsångarlokal.

De många kornknarrarna resulterade för övrigt i en konstaterad häckning i Haddäng, Gnarp. I övrigt var häckfågelsången bra för våra sorklevande rovfåglar och ugglor. Många slagugglehäckningar konstaterades och i många områden fanns inga lediga tornfalksholkar att uppbringa. Många kullar ormråk kunde också noteras under eftersommaren. Svart rödstjärt hade setts på några ställen under våren, men det var mycket överraskande när ett par konstaterades häcka på Håstaholmen, första häckningen i vårt område. En annan art som snart borde häcka i vårt område är snatterand. Ett par sågs större delen av våren och försommaren vid Ornskarpen och nog kan man

väl misstänka häckning här. Ny häckfågel var Nordanstig var annars steglits som sågs med ungar i Jättendal.

Sensommaren bjöd på fina observationer av artiska vadare. Många sågs ute i skärgården i mitten av juli och senare sågs även en och annan vid Hålsjöviken och Svågans mynning. Den bästa lokalen var dock Kyrksjön, Harmånger där bland annat spovsnäppa, småsnäppa, kustpipare och smalnäbbad simsnäppa sågs bland mängder av vadare. Ett fåtal bändelkorsnäbbar i slutet av juli indikerade på att det kunde bli en invasion av arten, men den tycktes snabbt komma av sig. Augusti bjöd annars på tillfälliga observationer av de rara rovfågelarterna röd glada (Svågadalen) och aftonfalk (Rogsta).

Hanan i paret av svart rödstjärt som häckade vid Håstaholmen. Foto: Lars Göran Lindström.

Fågelkryss

Jonas Lind

I bokstavsmyllret gömmer sig en lång rad fåglar, mest svenska men även några som vi inte är lika vana att se här. De kan finnas

vågrätt, lodrätt och diagonalt och kan läsas både framlänges och baklänges. När du har hittat samtliga fåglar återstår ett antal bokstäver som, lästa uppifrån och ner, från vänster till höger, bildar ytterligare namnet på en fågel.

Skicka ditt svar till Karin Svensson Blockvägen 16 F, 824 34 Hudiksvall senast 1/11 så kan du vinna ett pris.

A	D	N	A	D	E	K	S	N	S	Ä	T	V
L	F	I	S	K	G	J	U	S	E	K	S	R
L	R	T	A	N	R	Ä	T	Å	M	S	A	A
U	E	K	A	H	D	Ö	R	N	Å	P	R	P
K	G	G	I	V	S	T	E	G	L	I	T	S
R	A	K	Å	R	A	E	T	S	B	L	L	G
O	T	J	R	F	K	U	Å	V	A	L	O	N
M	T	Ä	A	I	R	Ö	I	A	L	K	K	Å
O	F	R	V	P	C	Ä	G	N	A	R	L	S
L	Å	P	I	R	E	K	H	I	V	Å	A	T
Å	G	E	T	K	J	O	A	L	S	K	F	O
M	E	A	T	R	D	R	C	G	U	A	N	R
S	L	P	R	O	E	P	K	Å	D	P	O	D
T	A	I	U	T	R	G	S	S	A	A	T	M
A	B	N	T	S	A	R	P	L	L	N	F	U
R	B	K	N	I	F	N	E	K	Ö	D	A	L
E	B	E	R	G	U	V	T	R	A	N	A	E
V	R	A	K	S	R	O	T	S	Å	M	S	I

Trädvärka, Höllick september 2007. Foto: Lars G Lindström.

Program

Höst – vinter

Samling där inte annat anges är alltid vid Lillfjärdens utfodringsplats.

World Bird Watch Day 6/10

Tid: 07.00
Ansvarig: Mats Sundkvist, 070-698 69 11

Över hela världen tittar man på fåglar och denna dag. Vi samlas vid Lillfjärden för avfärd mot Hornslandet och alla dess fågelarter. Kanske kan vi bidra med någon art som inte ses någon annanstans i Sverige.

Bildvisning 13/11

Plats: CUL, Kullgatan 6-8
Tid: 19.00
Ansvarig: Karin Svensson, 070-513 48 66

Marianne Ersson berättar om sina resor till Lofoten och visar vackra bilder från en storlagen natur i vårt västra grannland. Fika finns till försäljning.

Nyårsexkursion

1/1

Tid: 08.00
Ansvarig: Lars G Lindström, 070-141 21

Fira det nya året med nya arter för året. Fågelklubben garanterar att det blir så.

Vinter fåglar inpå knuten

25-27/1

Sveriges Ornitologiska Förenings rikstäckande kampanj. I hela Sverige räknas denna helg antalet fåglar som besöker fågelbordet. Var med du också; räkna och rapportera in vilka fåglar Du ser.

Information kommer att finnas på SOF:s hemsida www.sofnet.org. Information även av Karin Svensson, 0650- 175 37 eller 070-513 48 66. Se även annan sida i detta nummer.

Bildvisning

29/1

Plats: CUL, Kullgatan 6-8
Tid: 18.00
Ansvarig: Jonas Lind, 070-30732 82

Bo Silwer visar bilder från en resa till Brasilien. Fika.

Ugglexkursion

26/2

Tid: 19.30
Ansvarig: Mats Sundkvist, 070-698 69 11

Slaguggla. Foto: Lars G Lindström.

Ugglexkursion

4/3

Tid: 19.30
Ansvarig: Mats Sundkvist, 070-698 69 11

Årsmöte

11/3

Tid: 18.30
Plats: Räddningstjänsten

Sedvanliga årsmötesförhandlingar. Fågelklubben bjuder på fika. Bildvisning/föredrag.

Vinterfåglar in på knuten

Att mata fåglar under vintern är för många en stor källa till glädje. Man behöver inte vara inbiten fågelskådare för att glädjas över när en flock gulspårar slår sig ner i julkärven, när gråspetten ivrigt hackar i sig från det uppsatta talget eller när sidensvansarna landar i trädgårdens äppelträd. Fågelmatning är en sysselsättning som är till nytta för både fåglar och människor. Hur många svenska hushåll som varje vinter sätter ut mat till fåglarna finns det ingen exakt siffra på, men man kan nog ändå påstå att fågelmatning är något av en folkrörelse.

I januari 2006 genomförde Sveriges ornitologiska förening för första gången en riksomfattande fågelbordsinventering. Inventeringen kallades *Vinterfåglar in på knuten* och gick ut på att man under en helg skulle skriva ner vilka arter som besökte fågelbordet och hur många individer det var av varje art. Första året kom drygt 10 000 rapporter in, vilket var långt fler än vad SOF hade räknat med. År 2007 upprepades inventeringen och då ökade antalet rapporter ytterligare till cirka 11 250. Totalt rapporterades det 640 000 fågelindivider, en imponerande summa. *Vinterfåglar in på knuten* är tänkt att vara en återkommande inventering, som

varje år genomförs den sista helgen i januari. Inventeringarna kommer att öka kunskapen om fågelfaunan vintertid och på sikt ge viktig information om hur den svenska vinterfågelfaunan utvecklas.

I vinter kommer inventeringen att gå av stapeln 25-28 januari 2008. Hur går då själva inventeringen till? Avsätt en timme under någon av inventeringsdagarna och räkna de fåglar som finns vid fågelbordet och i närheten. Det är inte nödvändigt att fåglarna verkligen äter av maten, en förbiflygande sparvhök ska också räknas. Viktigt att komma ihåg är att det är det högsta antalet individer per art som **samtidigt** besöker fågelbordet som ska rapporteras. Ser man till exempel sju talgoxar samtidigt vid ett tillfälle och lite senare elva stycken samtidigt, är det alltså elva som ska rapporteras. När räkningen är klar rapporterar man in sitt resultat till SOF. Det enklaste sättet är att rapportera direkt via SOF:s hemsida, www.sofnet.org

På hemsidan finns en rapportblankett som är mycket enkel att fylla i. Den som inte själv har tillgång till Internet kan kanske be någon som har Internet att rapportera åt sig alternativt skriva ut blanketten. Blanketten kan sedan skickas till SOF med vanlig post. Bland alla som deltar brukar SOF lotta ut fina priser. Har man riktig tur kanske man vinner en ny kikare!

Alltså; se till att ha ditt fågelbord laddat med mat sista helgen i januari och delta i inventeringen. Varje bidrag är lika viktigt. Tänk om antalet rapporter nästa år kunde bli 15 000. Har du frågor om *Vinterfåglar in på knuten* eller behöver hjälp med blankett/inrapportering, kontakta mig på telefon 0650-175 37 eller 070-513 48 66.

Ett tips till den som vill läsa mer om fågelmatning är boken *Mata fåglar* av Niklas Aronsson. Där kan man läsa om vilken mat olika arter gillar, fågelbordets rariteter mm. Boken kan beställas hos Naturbokhandeln.

På väg in i hamnen på Gran. Foto: Lars G Lindström.

Gran

Hälsingekustens pärla

Karin Svensson

EN DRYG LANDMIL RAKT UT FRÅN SÖRFJÄRDEN ligger ön Gran. Ön är inte speciellt stor, bara cirka 63 hektar, och den mest isolerade av öarna längs Hälsingekusten. Det utsatta läget mitt ute i havet har givetvis satt sin prägel på både växtlivet och djurlivet på ön.

Man tror att Gran steg upp ur havet för drygt 2000 år sedan. Direkt utsattes ön för havets och vågornas krafter. Idag ser man

spåren av detta i de vackra strandvallarna och klapperstensfälten som täcker stora delar av öns yta. Men det finns också skog på Gran. På den norra delen av ön växer en dvärgartad aspskog och i området söder och öster om fyren finns en mycket gammal urskogsliknande barrskog. Att vandra i den skogen för verkligen tankarna till sagoböckernas trollskogar.

Gran har varit fyrplats ända sedan 1886. I över 100 år var fyren bemannad. Det finns naturligtvis många spännande historier om vad befolkningen på ett så isolerat ställe fick vara med om. Under andra världskriget fick man vid ett tillfälle ta hand om estniska flyktingar som strandat på ön. Flyktbåten är idag bara ett vrak och ligger fortfarande kvar på öns sydöstra strand. År 1967 lämnade den sista fyrmästaren ön, och fyren är numera automatiserad. Grans hamn byggdes under 1930-talet och i anslutning till den finns ett litet fiskeläge. Under fjolåret gjordes en omfattande restaurering av hamnen, så numer är det inga större problem att lägga till på Gran. År 1988 blev Gran och delar av vatten runt om naturreservat, norra delen av ön och vattnen därutån är dessutom säl-skyddsområde. Eftersom Gran nu är ett naturreservat ägs marken av staten och förvaltas av länsstyrelsen i Gävleborgs län.

För oss fågelskådare är Gran naturligtvis mest intressant som en fantastisk fågelokal. Under lång tid har ön varit känd som en av de finaste fågelokalerna längs hela Bottenhavskusten. Det är främst öns stora koloni av tordmular som gjort Gran känd. Tordmularna omskrevs redan år 1721 av Hudiksvallsprosten Olof Broman; ”Endast vid den lilla holmen Gran vistas de och där ganska ymnigt skocktals, helst de där får vara i ro”. Idag häckar det 250-300 par tordmular på ön. Tordmularna häckar på den norra delen av ön, och bilden av tordmularna när de sitter uppe på sina stora stenar är nog vad många bäst kommer ihåg efter ett besök på Gran. En annan av Grans karaktärsarter är tobisgrissla. På ön finns en av Sveriges största kolonier med uppskattningsvis 900 häckande par. På senare år har också ytterligare en alkfågel etablerat sig som häckfågel på Gran, nämligen sillgrissla. Gran är Hälsinglands enda häckplats för sillgrissla och här häckar 5-10 par. Norrlands största silltrutskoloni finns på Gran. Antalet häckande par

är cirka 500. Bland övriga arter som häckar i stora antal kan nämnas silvertärna, fisktärna, fiskmå, svärta, ejder och vigg. Arter som häckar i mindre antal är till exempel roska (cirka 5 par), kustlabb (1 par), lärkfalk (1 par) och sannolikt finns det även ett häckande par av tretåig hackspett.

På grund av sitt läge har Gran också stor betydelse för rastande flyttfåglar. Nästan vad som helst kan dyka upp och listan på rariteter som setts på Gran kan göras ganska lång; vitnackad svärta, storlabb, bredstjärtad labb, alförrädare, svarthakad buskskvätta och taigasångare. Bland övriga rastande fåglar som inte är alltför vanliga i vårt landskap kan nämnas mindre flugsnappare, smånäbbad simsnäppa, skärnsnäppa, dvärgbeckasin, kärnsångare, snösiska och bändelkorsnäbb.

Även för den som är intresserad av växter är Gran en intressant lokal. Ön är väl inventerad och man har funnit över 200 olika arter. Här finns flera orkidéer, bland annat nattviol och korallrot. I gammelskogen växer den vackra ögonpyrolan och på gräsmarkerna intill hamnen finns den sällsynta ormbunken topplåbräken. Bland övriga lite mer rara växter är getrams och stinknäva värda att nämnas.

Till dem som ännu inte har varit på Gran kan jag bara säga en enda sak: Åk dit! Jag lovar att ingen kommer att bli besviken. Gran är verkligen Hälsingekustens pärla, en fantastisk vacker ö som inte lämnar någon oberörd. Vill man övernatta finns möjlighet till enkel logi i en före detta militärbarack. Det finns fina iordningställda grillplatser och en källa med vatten av bra kvalitet. Torrdass finns vid hamnen och vid övernattningstugan. Det är också lätt att ta sig runt på ön, fina gångstigar som på flera håll är spångade. För information om båttransport och eventuellt boende på ön kontaktar man lämpligen länsstyrelsens naturbevakare Hans Östbom, tel 070-672 69 31.

Vyer från Gran

Fåglar på Gran

Övert: Tobisgrissla under dessa kustlabb och tordmule.
Underst: Fisktärna och lärkfalk. Foto: Lars G Lindström.

Hur örarna utrotats

Nuvarande fridlysningsbestämmelser ineffektiva

En präktig kungsörn har fällt av en okynneskytt vid Rutsbo i Grytnäs! I Sv D som i fredagsnumret innehåller denna sista notis från det skändliga kriget mot våra örnar, föreslå hovjägmästaren K A Öhrström och professor E Lönnberg effektivare skydd för örnar och andra sällsyntare rovfåglar än det lagen ger.

Vem vill inte instämma, skriver John Nilen i Svenska Dagbladet. Örnarnas fullständiga utrotande, som i vårt land endast torde vara en tidsfråga, hör till de sorgligaste kapitlen i fåglarnas historia. Jag har just återkommit från en rundresa på Gotland, där jag bland annat roat mig med att studera den Gotländska örnens historia. Samma sorgesamma underrättelser över allt. För 15-20 år sedan var örnen ganska vanlig på ön, häckade i de otillgängliga klintarna i väster och i de stora skogarna idet inre av ön, särskilt i norr, och strykande örnar gästade landet allt som oftast. Efter ivrigt letande kunde jag endast uppspåra två bevarade örn nästen. Det ena sades vara bebott fortfarande. Ett, högst två par örnar häcka ännu 1926 på ön. Bara för några år sedan funnos 10 - tal örnbon kvar. De flesta ha av rent okynne rivits ned eller fått följa med de fällda furorna till marken (storskog tål man inte på Ön - den drar för hög skatt!) Och alla de örnar som som fått bita i gräset! Vid nästan varje gård kunde man berätta historier om örnar, som man "lyckats" fälla.

För något år sedan hade en havsörn skjutits i Hemse, enligt vad man berättade mätte den tre meter mellan vingspetsarna. I samma nejd hade man vaktat ut en örn, som brukade spisa på as i skogen. Vilka nobla jaktmetoder! Vid Stenkyrka fyr hade likaså en

vacker havsörn fått bita i gräset för fyrvaktarens lod. Vid ett fiskeläge i närheten hade ett liknande död förövats.

Märk att alla dessa örnar skjutits under den tid fågeln varit fridlyst! Så vitt jag vet har ingen av de nu nämnda skyttarna rönt laga näpst. Lagen har för många kryphål i detta fall och skall skyddet för de sista örarna vara till någon glädje måste bestämmelserna ovillkorligen och snabbt skärpas.

Professor Lönnberg nämner i sitt uttalande att det finns 30-40 örnar kvar i Sverige. Härvid är dock att märka, att det av havsörnar knappast finnes mer än 10-15 par kvar. Med denna ineffektiva fridlykning vi nu ha kunna dessa vara fullständigt utrotade efter ett par tre år.

Hämtat ur Hudiksvallsposten söndagen den 12 december 1926

Glöm inte
att betala
medlems-
avgiften

Ni som ännu inte har betalat årets medlemsavgift får med detta nummer en påminnelseavi. Försök att komma ihåg att betala så snart som möjligt.

Kyrksjön

Karin Svensson

Mellan Harmånger och Edsäter, längs vägen mot Strömsbruk, ligger Kyrksjön. Harmångersån rinner genom sjön, vilket gör att det även vintertid nästan alltid finns någon del med öppet vatten. Eftersom sjön är mycket grund och dessutom reglerad bildas det vissa år mycket fina stränder och dybankar som lockar till sig många rastande vadare.

I somras var det ovanligt låg vattennivå och vi som brukar besöka Kyrksjön sände nog en tacksamhetens tanke till kraftbolaget som bjöd oss fågelskådare på en vadarlokal av hög klass. I slutet av juli kryllade det av rastande vadare i sjön. Det var mest grönbenor, den högsta dagsnoteringen kom 29/7 då det räknades in 195 stycken. Säkerligen var det fler ändå, många var dolda bakom vegetation och i delar av sjön man inte kunde se från platsen där vi stod. Samma dag sågs

också 125 tofsvipor, fyra kustpipare, en spovsnäppa, en smalnäbbad simsnäppa, två svartsnäppor, en kärnsnäppa, två mosnäppor, en gluttsnäppa, två rödbenor och fyra större strandpipare. En rätt så bra artlista om man bara räknar vadare. Under hela augusti och in i september fanns det fortsatt mycket vadare i sjön, även om antalet individer inte var lika stort. I början av september fick man otroligt fina obsar på småsnäppa, den minsta av de vadare som regelbundet rastar hos oss. Som mest sågs fyra stycken 1K småsnäppor (1K är en ålderbeteckning och betyder att fåglarna är inne på sitt första kalenderår, dvs fåglarna är födda i år). Den 9/9 sågs också en 1K spovsnäppa i sjön.

Naturligtvis har det också setts andra arter än vadare i Kyrksjön. Bland änder har kricka, bläsand och gräsand varit talrikast. Kanadagås, trana och gråhäger har också setts ofta. En lite ovanligare art var två adulta dvärgmåsar som sågs den 16/7. Många arter av rovfåglar har också setts, en del har säkert häckat i närheten medan andra har besökt sjön för att jaga. De rovfåglar som setts i sommar är bivräk, ormvräk, lärkfalk, sparvhök, brun kärnhök, fiskgjuse och havsörn.

Det kan vara vissa svårigheter att ta sig ner till sjön eftersom sjön är omgiven av svårgenomträngliga täta buskar och snår. Lätteste stället är mitt emot grusvägen som går till Smörlyckan (där finns också en busshållplats, Smörlyckan). Där finns en passage genom snåren och man kommer direkt ut på den torra stranden. Därifrån ser man nästan hela sjön, det är bara den sydvästra delen som ligger dold. För att kunna se den delen måste man söka sig till sjöns södra sida. Åk till Edsäter och kör in den gamla vägen mot Stering. Kör cirka 1,2 km och gå därifrån norrut genom skogen (cirka 600 m) fram till sjön. Där finns en liten stenhäll som är bra att skåda från.

